

KIRKYAMA'NIN SERAMİK SANATINA YANSIMASI: ZOE HİLLYARD ÖRNEĞİ

Prof. S. Sibel SEVİM * Arş. Gör. Nesrin YEŞİLMEN **

ÖZET

Kırkyama; giyim veya kullanım eşyası olarak kullanılmak üzere küçük kumaş parçalarının dikilerek bir araya getirilmesi yöntemine denir. Daha büyük bir kumaş yapmak için küçük kumaşların birleştirilmesi yöntemini neredeyse her toplum farklı isimlerle kullanmıştır. Kırkyama'nın 13.yy'da Avrupada günlük yaşama girmesi ile çeşitli teknik ve desenler üretilmiş, tasarım ve görsellik ön plana çıkmıştır. Yaklaşık 5000 yıllık bir tarihe sahip olan bu yöntem bugün başka alanlarda da kullanılmakta olup birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuş ve plastik sanatlarda kullanımı da oldukça yaygınlaşmıştır. Disiplinlerarası etkileşimle seramik sanatında çeşitli biçimlerde kullanılmıştır. Bu çalışmada kırkyama tekniğinin seramikte dekor ögesi olarak kullanımı sanatçı Zoe Hillyard örneği ile ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırkyama, Seramik, Dekor, Sanat, Kumaş

* Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE
sssevim@anadolu.edu.tr

** Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE
nesrinyesilmen@anadolu.edu.tr

THE REFLECTION OF PATCHWORK ON THE ART OF CERAMICS: AN EXAMPLE BY ZOE HILLYARD

Prof. S. Sibel SEVİM * Res. Assist. Nesrin YEŞİLMEN **

ABSTRACT

Patchwork is the method of assembling pieces of fabric by sewing to use it as clothing or daily usage material the method of assembling small fabric pieces to make a bigger cloth has been named by almost every society differently. With the inclusion of patchwork into Daily life in Europe in 13th century, various techniques and patterns were produced and design and visuality have come to the foreground. This method, which has approximately 5000 years of historical background, has been used in various fields today and has become a way of inspiration for many artists. It has also become widespread in plastic arts. It has been used in the art of ceramics in various ways through interdisciplinary interactions. The use of patchwork technique as an element of decoration in the art of ceramics is going to be dealt with the example of Artist Zoe Hillyard.

Keywords: *Patchwork Ceramics, Decoration, Art, Fabric.*

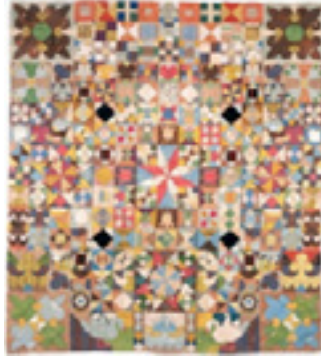
* Anadolu University, Fine Art Faculty, Ceramic Department, Eskişehir/TURKEY
sssevim@anadolu.edu.tr

** Anadolu University, Fine Art Faculty, Ceramic Department, Eskişehir/TURKEY
nesrinyesilmen@anadolu.edu.tr

GİRİŞ

Kumaş parçalarını bir araya getirme tekniği için; 'Quilting, Patchwork, Gurama, Yama İşi, Kırkpare, Yamalı Bohça ve Kırkyama' gibi isimler kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise ülkemizde en çok bilinen ismi olan 'kırkyama' terimi kullanılmıştır. Kırkyama tekniği yüzyıllardır hem dekoratif hem de günlük ihtiyaçları karşılamak amacıyla kullanılmıştır. Bu teknik toplumların geçirdikleri evrelere göre şekillenmiş, biçim ise tekniği kullanan insanların sosyal statüsüne göre belirlenmiştir.

Tarih boyunca ilgi gören el sanatları geleneksel hünere ve beceri ile varlığını sürdürmüş, 21. yy' da ise çağdaş teknik ve yöntemlerle tutkunluğu artan bir sanat türü olmuştur. Kırkyama 18.yy'dan önce çok fazla bilinmeyen bir sanattır ve bu yüzyıla ait çok az örnek bugüne ulaşmıştır. 1718 yılına ait ipek yatak örtüsü, mozaik tarzı kırkyama tekniği ile yapılmış en eski örneklerdendir ('The Quilters' Guild).¹ Kâğıt şablonlar üzerine kesilen pahalı ipek parçalarından yapılmış çalışma üzerinde, yapan kişinin isminin baş harflerini ve yapım yılının olduğu kumaş parçası bulunmakta ve günümüze bozulmadan ulaşabilmiştir (Görsel 1).

Görsel 1 :Yatak örtüsü Yıl: 1718 Resimi
Sanatçı: Bilinmiyor

18. yy sonlarında ve 19. yy başlarında her alanda olduğu gibi tekstil alanında da olan gelişmeler bu sanatı da oldukça etkilemiştir. Üretilen daha kaliteli ve modern kumaşlar sayesinde daha sık ve uzun ömürlü tasarımlar yapılabilmektedir.

'20. yy sonlarında İngiltere'de hala çok az kırkyama yapan sanatçı vardı onlar da yeni nesil gençler arasındaydı, ve genç nesil zamanla yaptıkları çağdaş çalışmalarını yurt dışında sergilemeye başladılar'(Walker, 1994, s.7). Bu ifadeden anlaşılacağı üzere 20. yy'ın sonlarından itibaren bu yöntem çağdaş sanatta yer edinmeye başlamış ve geniş kitlelere yayılmıştır. '1970 ve 1980 lerde

¹ Özellikle Amerika'da ilgi gören bu sanat bazı toplulukların oluşmasına öncülük etmiştir. Bu alandaki sanatçılar bir araya gelmiş kırkyama ile ilgili araştırmalar yaparak çalışmalarını paylaşmışlardır. 'The Quilters' Guild bu alanda öncülük eden kuruluşlardandır.

kırkyama sanatına merak duyanların sayısı artmıştır: kırkyama yapanlara ek olarak bu sanatın küratörleri, koleksiyonerleri, satıcıları, hatta sanat izleyicisi bile artmıştır (Janniere, 1994, s.4). Bu gelişmelerin ardından daha önce sadece antika kırkyama çalışmaların bulunduğu müzele-re, çağdaş çalışmalar da dahil edilmiştir. “Kırkyama yapanların estetik kaygı taşımaları sanat dünyasında kabul görmelerini sağlamıştır ve ‘kırkyama bir sanattır’ düşüncesi yaygınlaşmıştır” (Weidlich, 1994:9). Akademik alanda da kendine yer bulan kırkyama hakkında kitaplar yazılmış ve bu konu hakkında araştırmalar yapılarak makaleler yayınlanmıştır. Bu süre içerisinde geleneksel olarak yapımına devam edenler olsa da çağdaş sanatçılar tarafından yorumlanan birçok çalışma bulunmaktadır.

Özellikle Amerika’da yaygın olan kırkyama ile ilgili birtakım akademik dergiler yayınlanmaktadır. Bu sanatın kültürle çok alakalı olduğu ve kültür çalışmaları konusunda veri kaynağı olduğu düşünülmektedir. ‘Kültürümüz ve el sanatlarımız arasındaki ilişkiyi yorumlama araştırmalarımız açısından dergilerde yayınlanan makaleler oldukça önem taşımaktadır’ (Dimock, 1999, s.161).

Bugün kırkyama denildiği zaman her alanda bir örnek görmek mümkündür. Teknoloji ve endüstri alanındaki gelişmelerle dekor ürünlerinden günlük kullanım eşyalarına kadar neredeyse her alanda bu üsluba rastlanmaktadır.

Küçük kumaş parçalarından büyük bir parça elde etme mantığına dayanan kırkyama sanatı kumaş dışında birçok malzeme ile kullanılmıştır. Plastik sanatların birçok dalında bu tarzda çalışma görmek mümkündür. Kırkyama teknik anlamda plastik sanatlarda kullanılan mozaik, kolaj, asamblaj ile benzerlik göstermektedir. Hepsinin temelinde parçadan bütüne giden bir mantık söz konusudur. Her ne kadar benzerlik gösterse de kullanım alanlarından ötürü bazı farklılıklar bulunmaktadır. Kolaj genellikle resim alanında tercih edilir ve iki boyutludur. Asamblajda üçüncü boyut devreye girmektedir. Ancak kırkyama sadece kumaşa ait bir teknik olması ile bu tekniklerden ayrılmaktadır. Birçok sanatçı kırkyama, mozaik, asamblaj ve kolaj kullanarak sanat eserleri yapmışlardır. 1960 yıllardan itibaren postmodern düşünce akımının etkisiyle sanatın her alanında değişimler başlamış ve sanatçılar herhangi bir sınırlamaya gitmeden kendilerini ifade etmek için her malzemeye başvurmuşlardır. Bu bağlamda günümüze kadar resim, heykel, mimari ve edebiyat gibi alanlarda birçok esere imza atmışlardır. Birçok sanatçı eserlerinde kırkyamada olduğu gibi kumaş kullanmayı tercih etmiştir. Kolaj tekniğine olan benzerliğinden dolayı bu yöntemi ve malzemeyi kullanan Romare Bearden örnek olarak gösterilebilir. Sanatçının bu alandaki en önemli çalışması 1970 yılında yaptığı ‘Patchwork Quilting (Kırkyama Yorgan)’ adlı çalışmasıdır (Görsel 4). Çalışma New York Modern Sanatlar Müzesinde sergilenmektedir.²

2 http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=79986

Görsel 2: Patchwork Quilt (Kırkyama Yorgan)
90.9 x 121.6 cm (1970)

1960 sonrasında ortaya çıkan kavramsal sanat akımı ile sanatta malzeme kavramı kalkmıştır. 'Kavramsal sanatta form önemsizdir. Düşünce; sayı, fotoğraf, kelime ya da başka herhangi bir yolla ifade edilebilir' (Bağatır, 2011:27). Bu bağlamda kırkyama yöntemini kavramsalcular da kullanmışlardır. Ünlü sanatçı Joana Vasconcelos birçok çalışmasında kumaşlardan faydalanmıştır. Küçük kumaş parçalarını birleştirerek oluşturduğu dev yapıtlar dünya çapında bir üne sahip olmuştur. Kırkyama tarzı yapılmış en bilindik çalışmalarından bir tanesi 'Contamination (Kirlilik)' adlı eserdir.³ 2011 yılında sergilenen bu eser Venedik 54. Görsel Sanatlar Bienali kapsamında Palazzo Grassi otelinin neredeyse hepsini kaplayacak şekilde yapılmıştır (Görsel 3).

Görsel 3: Contamination (Kirlilik) (2008)

3 http://www.joanavasconcelos.com/obras_en.aspx

Seramik Sanatında Kırkyama: Zoe Hillyard

Diğer sanat dallarında olduğu gibi seramik sanatçıları da kırkyama tekniğini gerek görsel gerekse teknik olarak kullanmıştır. Görsel olarak direk kumaş desenlerinden ve birleştirilmiş şekllinden yola çıkarak tasarımlarını yapan sanatçılar olduğu gibi kırkyamanın tekniğini kullanan sanatçılar da bulunmaktadır. Bu bağlamda seramik sanatına bakıldığında birçok çalışma mevcuttur. Kırkyamadan esinlenen seramik sanatçıları farklı yorumlamalarla ve farklı bakış açıları ile değerlendirmeler yaparak eserlerini üretmişlerdir. Ancak kırkyama tekniğini birebir alan, çalışmalarında kumaşı ve kumaş desenlerini kullanan sanatçı Zoe Hillyard kırkyamayı seramikle harmanlamış ve bir farklılık yaratmıştır. Birbirinden farklı olan kırkyama ve seramik sanatını bir araya getirerek farklı pencereler açmış, geleneğin çağdaş anlatımda yer bulmasına olanak sağlamıştır. Bu yüzden makalede, kırkyama ve seramik ilişkisi Zoe Hillyard örneği üzerinden yazılmıştır.

Nottingham Trent üniversitesi tekstil bölümünden mezun olan sanatçı kariyerinin ilk yıllarında tekstil firmalarında tasarımcı olarak çalışmıştır. Lisansüstü eğitimini Reading Üniversitesinde yine tekstil üzerine yapmıştır. Bu süre içerisinde farklı kültürleri tanıma şansı yakalaması sanatçı için yeni tasarımların ve fikirlerin oluşmasında yardımcı olmuştur. Sanatçı çalışmalarını yaparken kültürel değişimlerden etkilenmiş ve etnik unsurlardan fazlasıyla esinlenmiştir. Gönüllü eğitimci olarak yaptığı birçok seyahat yeni kültürleri tanımaya olanak sağlamış ve yaratıcı uygulama doğasını geliştirmiştir. Özellikle kırsal kesimlerde ve doğa ile iç içe yaşayan topluluklara ilgi duymuş ve kumaşın hayatlarındaki yerini araştırmıştır. Moğolistan'da bir yıl kadar gözlem yapan sanatçı daha az materyalist, dengeyi korumaya çalışan bir yaklaşım içinde, bilgiler toplamış ve fotoğraflamıştır. Bu deneyim Hillyard için farklı bir bakış açısı sağlamış ve sanatı için ilham kaynağı olmuştur. Seramik ve kumaşın birlikteliği ve bu birliktelikten oluşan tasarım süreci ve sonrasındaki uygulamalarda, seramik bünyenin yanısıra atık seramiklerin kullanımı ile çalışmalarına devam etmiştir. Moğolistan, sanatçı için 'Kırkyama Seramiğini' yaratması ve kariyerini etkilemesi bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Kırkyamayı hem teknik hem de dekor öğesi olarak seramik sanatına uygulayan en iyi örnekleri Hillyard'ın çalışmalarında görmek mümkündür.

Görsel 4: Soyut Seramik Vazo – Zoe Hillyard

Uluslararası bir üne sahip olan Zoe Hillyard, özünde kumaşla uygulanan kırkyamayı bozmadan, seramikle bir araya getirerek farklı bir anlatım yakalamıştır. Sanatçı geleneksel el dikişli kırkyama tekniğinden esinlenerek alışkın olduğumuz formlarla dokunsal bir estetik yaratmaktadır. Sanatçı çalışmalarında üç farklı şekilde uygulamaya gitmiştir. Birincisinde kumaşı birebir seramik ile kullanmış ve kırık seramik parçaları kumaşlarla kaplayarak birleştirmiştir. İkinci yönteminde seramik parçalar üzerine kumaş desenlerini dijital baskı yöntemini kullanmayı tercih etmiştir. Üçüncü yöntemi ise Japon ‘yobitsugi’ tekniğinden faydalanarak yaptığı çalışmalarıdır. Bu işlemleri yaparken kırık seramik parçalarından faydalanmaktadır.

Kırık seramik parçalarının üzerini dikiş yolu ile farklı renk ve desenlerdeki kumaşlarla kaplayan sanatçı, parçaları bir araya getirerek oluşturduğu formlarla, yüzeyi kumaş deseninde dekorlanmış gibi bir his vermektedir.

Sanatçının formlarında önemli olan unsur kumaşların bir araya getirdiği ahenk ve uyumdur. Kırık seramik parçalarını farklı bir amaç için kullanmış olmasından dolayı eserlerindeki teknik mozaikten ayrılmaktadır.

Görsel 5: Sarkis, Pilav ve Tartışma Yeri, 1995

Zoe Hillyard kumaşın yanı sıra kullandığı kumaş desenlerini dijital baskı yöntemi ile seramik yüzeyler üzerine uygulamaktadır. Gerçek kumaş ve baskı yönteminin birlikteliği ile ortaya çıkan eserler beğeni toplamış ve British Müzesi gibi önemli müzelerin koleksiyonlarında daimi olarak sergilenmektedir.

Görsel 6: Dijital Print Collection(Dijital Baskı Koleksiyonu), Zoe Hillyard, 2012

Görsel 7: Ceramic Patchwork display – Zoe Hillyard, 2012

Hillyard çalışmalarında Japon Kintsugi (Yobitsugi) tekniği denen kırık seramik parçalarının altınla birleştirilmesi sonucu oluşturulan kırkyama tipi çanak çömleklerden etkilendiği de görülmektedir. Kintsugi anlam olarak 'altınla tamir' yada 'altınlı yama' olarak dilimize çevrilmiştir. Bu bağlamda kintsugi de kırkyamanın seramik çeşidi olarak düşünülebilir. Hillyard 'ın Yobitsugu Japon 'Wabi-Sabi' öğretisi ile yaptığı çalışmalar İngiltere Cirencester'de bulunan New Bevery Arts da sergilenmiştir.

*Görsel 8: Ceramic patchwork with lace inspired fabric – Zoe Hillyard
New Brewery Arts -2013*

*Görsel 9: Ceramic Patchwork Bottle -Zoe Hillyard, Lizzie Mary Collection
New Brewery Arts -2013*

Sanatçı çalışmalarında kendi tasarladığı ya da ailesinden kalma kumaşları ya birebir ya da dijital baskısı alınarak kullanmaktadır. New Brewery Art'da sergilenen bir çalışmasında dört kuşak öncesine ait dantellerle birlikte kendisinin çocukluk yaşlarında yaptığı dantelleri kullanmıştır.

Zoe Hillyard geleneksel bir teknikten yola çıkarak dikkat çeken sanat eserlerine imza atmış, modern ve postmodern sanat anlayışı içinde yeni bir anlatım yakalamıştır. Çalışmaları, birbiri ile alakası yokmuş gibi görünen tekniklerin harmanı ile 'sanatta sınır yoktur' ifadesini kanıtlar niteliktedir. Bu bağlamda sanatçı yeni ve farklı fikirlerin oluşması için örnek teşkil etmektedir.

Sonuç

Seramik sanatında kırkyama kullanımı disiplinlerarası sanat adına iyi bir örnek oluşturmaktadır. Her sanat yapıtı kendi çağının özelliklerini yansıtır, bu yüzden zaman ve kültürlerin değişimi ile sanat yapıtları şekillenmektedir. Zaman ve mekan kavramlarının değişmesi ile birlikte çağdaş sanat anlayışı da şekillenmiştir. Yaşamın her alanında olan etkileşim gibi seramik sanatı da birçok disiplinle etkileşim içinde olmuş, hatta iç içe geçmiştir. Özünde bir kumaş şekillendirme tekniği olan kırkyama seramikte içerik olarak farklı bakış açısı sunmaktadır. Zoe Hillyard'ın eserlerinde olduğu gibi birbirinden çok uzak iki disiplinin birlikteliği ve oluşturduğu ahenk ile seramik sanatının çok farklı alanlarla beslenebileceğinin kanıtı şeklindedir. Disiplinlerarası sanat geliştikçe sanatlar arasındaki ayırım kalkacak, yeni ve özgün fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Bağatır, R. D. (2011). Nesnenin Ötesi: Kavramsal Sanatın Dayanak Noktaları, Gazi Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi, Sayı:7 S:23-33

Dimock, C. (1999). The 'Vampire' Quilt: A Metarial- Culture , Uncovering, Vol:20 S: 159-184

Walker, M. (1994). Contemporary American Quilts: An International Review, The Quilt Journal, Vol:3, Sayı:1

Janniere, J. (1994). Contemporary American Quilts: An International Review, The Quilt Journal, Vol:1, Sayı:1

Weidlicg, M. L. (1994). Contemporary American Quilts: An International Review, The Quilt Journal, Vol:4, Sayı:1

<http://www.quiltmuseum.org.uk/collections/heritage/1718-coverlet.html> (Erişim Tarihi: 10.03.2014)

<http://genesis-patchwork.blogspot.com.tr/> (Erişim Tarihi: 10.03.2014)

<http://www.delinetciler.net/hobiler-and-el-sanatlari/40033-kirkyama-patchwork-nedir.html> (Erişim Tarihi: 10.03.2014)

www.wikipedia.com (erişim Tarihi: 11.03.2014)

http://www.joanavasconcelos.com/obras_en.aspx (Erişim Tarihi: 12.03.2014)

<http://www.bcu.ac.uk/research/our-people/f-i/zoe-hillyard>

<http://www.veniceclayartists.com/three-contemporary-ceramicists-4/> (Erişim Tarihi:20.04.2015)

Resim Kaynakça Listesi

Resim 1: <http://www.quiltmuseum.org.uk/collections/heritage/1718-coverlet.html>

Resim 2:http://en.wikipedia.org/wiki/Romare_Bearden

Resim 3: http://www.joanavasconcelos.com/obras_en.aspx

Resim 4-5-6-7-8-9: <http://www.zoehillyard.com/>

